

реформування фіксованого сільськогосподарського податку, розширення кола податкових агентів екологічного податку, визначення платниками збору за спеціальне використання води первинних водокористувачів та визначення деяких елементів збору у вигляді цільової надбавки до ціни за природний газ» від 13 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrrp.gov.ua/acts/892.htm>

УДК 330.332

М.Л. Шестак
докторант,

Міжрегіональна Академія управління персоналом

Основоположні засади державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні

У статті розглянуто основні аспекти державного регулювання інвестиційної діяльності: правові, організаційні тощо. Основу розгляду становить відповідний механізм регулювання в Україні.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія, суб'єкт інвестиційної політики, системний аналіз.

М.Л. Шестак
докторант,

Межрегиональная Академия управления персоналом

Основополагающие принципы государственного регулирования инвестиционной деятельности в Украине

В статье рассмотрены основные аспекты государственного регулирования инвестиционной деятельности: правовые, организационные и т.д. Основу рассмотрения составляет соответствующий механизм регулирования в Украине.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиционная деятельность, инвестиционная стратегия, субъект инвестиционной политики, системный анализ.

M.L. Shestak
Candidate for a Doctor's Degree
Interregional Academy of Personnel Management

Fundamental Principles of Government Control of Investment Activity in Ukraine

This article deals with the main aspects of state regulation of investment: law, organizational and other components of this regulation. The basis of it components are mechanisms of regulation, which is presented in Ukraine.

Keywords: government control, investment activity, investment strategy, subject of investment policy, system analysis.

Постановка проблеми

Розвиток будь-якої економічної системи є ефективним за умови належного ресурсного забезпечення, адекватного стосовно встановлених цілей і завдань її функціонування. Макроекономічні системи та в першу чергу економічні системи національного рівня вимагають реалізації функцій державного регулювання ресурсного забезпечення. Ураховуючи ту обставину, що переважна більшість сучасних економічних систем є ресурснодіфіцитними, актуалізується проблема державного регулювання інвестиційної діяльності, яка охоплює коло теоретичних, методологічних і практичних завдань щодо визначення місця, ролі, стратегічних підходів і механізмів державного регулювання залучення, розподілу, використання та оцінки ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності. Актуальним є вирішення зазначеної проблеми в умовах України. Необхідно визначити чинники, що визначають провідну роль нашої держави як суб'єкта інвестиційної політики; із використанням сучасних наукових методів встановити критерії інвестиційної стратегії; розробити підходи до формування державної інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню теоретико-методичних і практичних аспектів інвестування та інвестиційної діяльності присвячено праці вітчизняних науковців О.А. Кириченка [1], Т.В. Майорова [2], С.В. Мочерного [3], С.А. Єрохіна [1], В.Г. Федоренка [8] та інших. Питання управління інвестиційною діяльністю розкрито у працях В.І. Польшакова [5] і Н.В. Ткаленко [5]. Інвестуванню як функції держави в економічних системах присвячено наукові праці Н. Петришиної [4]. Нормативно-правові аспекти державного регулювання інвестиційної діяльності закріплено законами України, постановами Верховної Ради та іншими законодавчими актами [6; 7]. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що попри певні напрацювання науковців і практиків у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності залишаються без належного системного аналізу питання місця та ролі регулюючої функції держави щодо реалізації процесів інвестування. Також чітко не визначено завдання держави з формування та реалізації ефективної інвестиційної політики.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

З метою подальшого розвитку теоретико-методичних і науково-практичних засад державного управління процесами інвестування необхідно розробити нову класифікацію інвестицій, яка на відміну від існуючих враховує їх характер та особливості в аспекті державного регулювання. Необхідно також вирішити частину загальної проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності стосовно визначення місця та ролі держави як суб'єкта інвестиційної політики та центра відповідальності щодо реалізації інвестиційної стратегії.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз ролі держави як суб'єкта інвестиційної діяльності, встановлення основних її завдань щодо формування та реалізації ефективної інвестиційної політики та ідентифікація складових механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інвестиційна діяльність є складним явищем, оскільки в реальному житті держави (соціуму) охоплює найрізноманітніші сфери економічного життя: науково-технічного, інноваційного прогресу; державного керування економікою в ціло-

му; фінансово-банківської діяльності; комерційної діяльності підприємств; ціноутворення тощо [5, с. 5]. З одного боку, ці сфери є певним чином автономними, специфічними, а, з іншого – вони тісно взаємодіють, є взаємозалежними. Тому велику роль відіграє саме державне регулювання інвестиційних процесів як у окремих сферах економічної, господарської діяльності, так і в усьому народно-господарському комплексі.

Провідна роль держави з-поміж усіх суб'єктів інвестиційного процесу об'єктивно обумовлена саме тим, що вона володіє найбільшими фінансово-матеріальними, людськими ресурсами, організаційними важелями тощо.

Держава в інвестиційній політиці та діяльності стала також специфічним і унікальним суб'єктом, адже є:

- 1) інвестором, що може вкладати кошти в будь-які (як правило, великі) міжнародні та внутрішньодержавні проекти);
- 2) великим об'єктом інвестицій, які приймає відповідно до державних інвестиційних політики та програм;
- 3) виконавцем конкретних робіт, постачальником товарно-матеріальних цінностей, проектної документації тощо.

Однак, головне, як підкреслює, зокрема, Т.В. Майорова «Держава здійснює свої функції як суб'єкт інвестиційної діяльності через державну інвестиційну політику, завданням якої є розвиток інвестиційної діяльності, спрямований на створення привабливого інвестиційного середовища та суттєвого нарощування обсягів інвестицій» [2, с. 17]. Українські дослідники О.І. Бланк, П.В. Дзюба, В.Г. Федоренко та інші часто при цьому вживають термін «інвестиційний клімат», під яким розуміють найсприятливіші умови щодо інвестування, здійснення інвестиційних планів і проектів.

Загалом держава відповідає за так звану інвестиційну стратегію, під якою В.Г. Федоренко, зокрема, розуміє «систему вибраних довгострокових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності підприємства» [8, с. 20].

У свою чергу інвестиційна стратегія визначається такими основними критеріями:

- а) висока узгодженість із фінансовими ресурсами, які можуть бути спрямовані на інвестиції (плани, програми, окремі проекти);
- б) ефективність (узгодженість) результатів і реальних витрат на їх досягнення;
- в) визначеність за відповідними термінами, що пов'язані з досягненням конкретної мети;
- г) максимальна оптимальність, що стосується поєднання очікуваного досягнення потрібної (прогнозованої) прибутковості та можливих ризиків і визначеності майбутнього періоду [Там само, с. 20].

Важливо при цьому нагадати доречну думку видатного економіста А. Сміта стосовно того, що «державу виконує лише ті функції (у інвестуванні – М.Ш.), які не може виконати окремий індивід або робить він це економічно неефективно» [3, с. 110].

Проблема державного регулювання інвестиційної діяльності багато в чому обумовлена класифікацією інвестицій, їхнім характером і особливостями. Маємо обов'язково брати до уваги таку їх класифікацію:

а) за об'єктом вкладання	- реальні інвестиції (кошти у матеріальні та нематеріальні активи); - фінансові інвестиції (цінні папери, депозити, цільові банківські вклади)

б) за ступенем ризику	- безстрокові (в Україні облігації внутрішньої позики, короткострокової дії); - ризикові (інвестиції з припустимим, критичним і катастрофічним рівнем)
в) за регіональним аспектом	- внутрішні (господарська діяльність держави); - зовнішні (інвестування поза межами держави)
г) за характером участі (дії) інвестора	- прямі (особиста участь інвестора в інвестуванні); - непрямі (за участю фінансових попередників)
д) за періодом інвестування	- короткострокові (до року); - середньострокові (від 1 до 3-х років); - довгострокові (понад 3-х років)
е) за формами власності	- приватні (кошти громадян, підприємств недержавної форми власності); - державні (бюджетні кошти, кошти держустанов і підприємств); - змішані (дві попередні форми)
ж) за характером практичного використання капіталу інвестування	- початкові інвестиції (їх капітал уперше сформовано); - реінвестиції (вкладання капіталу, вивільненого з попередніх інвестицій); - дезінвестиції (капітал, вивільнений з інвестиційної діяльності загалом)

Викладена вище класифікація становить базис для формування державної інвестиційної політики загалом і формування конкретних планів та проектів інвестиційної діяльності.

Провідна роль держави у формуванні та практичному здійсненні державної інвестиційної політики закріплюється, як правило, юридично. В Україні, зокрема, це зроблено Законом України «Про інвестиційну діяльність» [6], у якому міститься окремий розділ III «Державне регулювання інвестиційної діяльності». Спеціальні статті останнього визначають: цілі державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 11); форми державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 12); порядок прийняття рішень щодо республіканських державних інвестицій (ст. 13); порядок розміщення державного замовлення на виконання робіт у капітальному будівництві (ст. 14); державну експертизу інвестицій (ст. 15); регулювання інвестиційної діяльності Верховною Радою Кримської АРСР та місцевими радами народних депутатів (ст. 16); ціноутворення в інвестиційній діяльності (ст. 17).

У загаданому законі зазначено, що «державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики» (ст. 11).

Українські економісти О.А. Кириченко і С.А. Єрохін роль держави в інвестиційній діяльності вбачають не лише як координаційну, а головним чином як стимулятора інвестиційної діяльності [1]. «Важливим аспектом державної інвестиційної політики, – зазначають вони, – є розвиток системи захисту інвестиційних капіталів інвесторів. З урахуванням цього збільшення обсягу інвестицій залежатиме від покращення макроекономічної ситуації в Україні в цілому та від розробки центральними, регіональними органами і органами місцевого самоврядування дієвих механізмів удосконалення економічного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення, пов’язаного з державним управлінням інвестиційною діяльністю як потужним стимулятором розвитку ринкових відносин [Там само, с. 75].

Ураховуючи, що інвестиційний процес сам по собі є багатоаспектним, має

різні напрями інвестування, у кожній державі є власні посадові особи, державні органи та спеціальні установи, що регулюють ці процеси. В Україні, зокрема, це: Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів та інші галузеві міністерства (відповідно до їх функцій), Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Державне агентство України з інвестицій та інновацій, Антимонопольний комітет, Українська фондова біржа.

Кожний з указаних органів має власні, лише йому притаманні функції в інвестуванні, зокрема:

- Національний банк України (центральный банк України), що окрім загальної фінансової політики в державі, координації банківської діяльності тощо, «здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій» [Там само, с. 79];

- Антимонопольний комітет України, головним завданням якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, бере активну участь у формуванні та реалізації конкурентної політики України;

- Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку тісно співпрацює з органами регулювання ринку капіталів інших країн, з міжнародними організаціями та іноземними інвесторами тощо;

- Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг дбає про проведення єдиної політики держави у сфері надання фінансових послуг, сприяє інтеграції в європейський і світовий ринки фінансових послуг тощо.

Спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в інвестиційній сфері є державне агентство України з інвестицій та інновацій. Основними його функціями є [2, с. 19]:

- а) участь у формуванні та забезпеченні практичної реалізації державної політики у сфері інвестицій та інвестиційної діяльності;

- б) формування дієвої національної інноваційної системи для забезпечення проведення ефективної державної інноваційної політики;

- в) координація діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності.

Важливо при цьому, що, відповідно до своїх завдань і функцій, Держінвестицій: розробляє та подає пропозиції щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестицій та інвестиційної діяльності; визначає розміри бюджетних коштів, що пов'язані з інвестиційними програмами та проектами; займається розробленням пропозицій з фінансової підтримки суб'єктів інвестиційної діяльності; залучає у вітчизняну економіку зовнішні іноземні інвестиції; формує базу даних на інвестиційні, у тому числі міжнародні проекти та програми; визначає порядок конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів тощо.

Відтак, саме державі відводиться пріоритетна роль у формуванні та реалізації інвестиційної політики, що є світовою практикою.

Висновки

У статті розкрито місце та роль держави як суб'єкта інвестиційної політики, центру відповідальності щодо реалізації інвестиційної стратегії. Встановлено основні її завдання з формування та реалізації ефективної інвестиційної політики. Подано авторську класифікацію інвестицій, яка на відміну від існуючих ураховує їх характер та особливості в аспекті державного регулювання. Роз-

роблено практичні рекомендації з удосконалення правових, організаційних та інших складових державного регулювання інвестиційної діяльності. Рекомендації дають можливість удосконалити функції, завдання та механізм реалізації державного регулювання інвестиційної діяльності.

Література

1. *Кириченко О. А.* Інвестування : підручник / О. А. Кириченко, С. А. Єрохін [Текст]. – К. : Знання, 2009. – 573 с.
2. *Майорова Т. В.* Інвестиційна діяльність : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. В. Майорова [Текст]. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
3. Основи економічної теорії / За ред. Мочерного С.В. [Текст]. – К. : Академія, 1997. – 463 с.
4. *Петришина Н.* Функції держави в економічних системах / Н. Петришина // Банківська справа [Текст]. – 2007. № 2. – С. 67-83.
5. *Польшаков В. І.* Інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник [Текст] / В. І. Польшаков, Н. В. Ткаленко. – К. : Кондор, 2009. – 172 с.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
7. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 3 червня 1992 р. // Закони, постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою на п'ятій сесії (січень-липень 1992 р.) [Текст]. – К., 1992. – Ч. 2.
8. *Федоренко В. Г.* Інвестознавство : Підручник / В. Г. Федоренко. – 2-ге вид., переробл. [Текст]. – К. : МАУП, 2002. – 408 с.